

РОЗДІЛ II

ПРОФЕСІОНАЛІЗАЦІЯ ТА ДИВЕРСИФІКАЦІЯ ВИЩОЇ ШКОЛИ

УДК 378.147.85:371.134

Брижак Надія Юрївна,
кандидат педагогічних наук, доцент,
Мукачівський державний університет

САМОСТІЙНА РОБОТА СТУДЕНТІВ ЯК СКЛАДОВА ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНЬОГО ПЕДАГОГА

У статті висвітлюється сутність самостійної роботи студентів як складової професійної підготовки майбутнього педагога. Проаналізовано погляди науковців щодо особливостей самостійної роботи студентів у ВНЗ. Виявлено способи її організації і контролю. Проаналізовано форми самостійної роботи студентів під час вивчення педагогічних дисциплін. Визначено шляхи методичного забезпечення зазначеного процесу.

Ключові слова: вища школа, навчальний процес, самостійність, самостійна робота студентів, професійна підготовка, майбутні фахівці.

Постановка проблеми. Сучасному суспільству потрібно фахівця нового типу, який володіє високою фаховою кваліфікацією та професійною культурою, здатний об'єктивно і самостійно мислити, критично оцінювати й творчо перетворювати педагогічну дійсність. Це пов'язано, насамперед, із проблемами саморозвитку особистості та творчою самореалізацією педагога, новими концептуальними підходами до реформування системи освіти. У ряді нормативних документів ВНЗ зазначено, що самостійна робота студента є основним засобом оволодіння навчальним матеріалом у час, вільний від обов'язкових навчальних занять.

Розширення функцій та зростання ролі самостійної роботи студентів не тільки веде до збільшення кількості годин на самостійне навчання (може становити не менше 1/3 та не більше 2/3 загального обсягу навчального часу студента), а про принциповий перегляд організації навчального процесу у ВНЗ, який повинен будуватися так, щоб розвивати уміння вчитися, формувати у студента здібності до саморозвитку, творчого застосування отриманих знань, способів адаптації до професійної діяльності. З огляду на це особливої актуальності набуває питання щодо проблем самостійної роботи студентів у ВНЗ, яке потребує подальшого вивчення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Різні аспекти означеної проблеми досліджували багато науковців. Самостійна робота розглядається як засіб активізації самостійної діяльності студентів у навчанні (П. Підкасистий), як удосконалення у контексті кредитно-модульної системи (Т. Завгородня), як форма індивідуалізації та диференціації навчання (І. Унт), як показник готовності до навчання, а саме навченість (І. Зимня), як обов'язкова умова наступності у роботі між школою та ВНЗ (А. Алексюк, О. Мороз), як особливий вид діяльності навчання – самостійної діяльності учіння (В. Козаков). Питання самостійної роботи студентів у вузі вивчали В. Безпалько, Н. Грекова, І. Клегеріс тощо. Підходи до організації самостійної пізнавальної діяльності студентів визначено у працях Ю. Бабанського, В. Козакова, І. Лернера, В. Оніщука, П. Підкасистого та інших. На необхідність модернізації самостійної роботи студентів вищих педагогічних навчальних закладів з метою поліпшення їхньої професійної підготовки вказували педагоги-дослідники: В. Козаков, Б. Коротяєв, В. Паламарчук, О. Пехота, О. Савченко, А. Усова, Т. Шамова та ін.

Мета статті – дослідити поняття «самостійна робота студентів», розкрити специфіку організації самостійної роботи студентів у процесі їх професійної підготовки.

Результати дослідження. У термін «професійна підготовка» тлумачиться як сукупність спеціальних знань, умінь і навичок, якостей особистості, трудового досвіду і норм поведінки,

що забезпечують можливість успішної праці за обраною професією [2, с. 262]. За визначенням Т. Танько: професійна підготовка – це система організаційних та педагогічних заходів, які забезпечують формування в особистості професійної спрямованості, системи знань, навичок, умінь і професійної готовності, що, в свою чергу, визначається як суб'єктивний стан особистості, яка вважає себе здатною і підготовленою до виконання певної професійної діяльності та прагне її виконати.

Формування висококваліфікованого обізнаного фахівця в сучасних умовах неможливе без залучення студентів до самостійної роботи. Самостійність – це одна з властивостей особистості, яка визначає її можливості здійснювати самостійну роботу на основі формування якостей рефлексивного керування.

В «Українському педагогічному словнику» С. Гончаренка подається тлумачення «самостійності» як однієї із властивостей особистості, яка характеризується двома факторами: по-перше, сукупністю знань, умінь і навичок, якими володіє особистість, по-друге, ставленням особистості до процесу діяльності, її результатів і умов здійснення, а також зв'язками з іншими людьми, які складаються у процесі діяльності [3, с. 297].

К. Платонов та Г. Голубев вважають, що самостійність є найважливішою професійною психічною якістю, яка характеризує здатність систематизувати, планувати й регулювати свою діяльність без безпосереднього постійного керівництва та практичної допомоги з боку керівник [6].

Поняття «самостійна робота студента» кваліфікується науковцями по-різному, зокрема як:

- будь-яка організована викладачем активна діяльність студентів, спрямована на виконання дидактичної мети в спеціально відведений для цього час [1];
- запит часу, яка потребує ретельної підготовки, серйозного підходу, а також прийняття й надання викладачами та студентами як майбутніми фахівцями вагомої концептуально-прикладної уваги в освітньому просторі, оскільки це природний, доступний і єдиний шлях до досягнення успіху [6, с. 9];
- найважливіший компонент педагогічного процесу, що передбачає інтеграцію різних видів індивідуальної та колективної навчальної діяльності, яка здійснюється як під час аудиторних, так й позааудиторних занять, без участі викладача чи під його безпосереднім керівництвом [5, с. 105];
- як керуючий процес служить, головним чином, меті навчання (засвоєння, закріплення, удосконалення знань в обсязі програм ВНЗ) та набуття відповідних умінь і навичок самостійності, які становлять зміст підготовки фахівця [8].

У контексті сучасної парадигми навчання самостійна робота домінує серед інших видів навчальної діяльності студентів та дозволяє розглядати знання як об'єкт власної діяльності

студента. Навчально-пізнавальна діяльність студентів у процесі виконання самостійної роботи характеризується високим рівнем самостійності, мобільності та активності, почуттям відповідальності, необхідних майбутньому фахівцю у навчанні й професійній діяльності.

Важливість самостійної роботи полягає не лише в тому, що в межах аудиторних занять не можна дати повною мірою обсяг знань, але вона має велике виховне значення: формує самостійність не тільки як сукупність певних умінь і навичок, але і як рису характеру, яка відіграє суттєву роль у структурі особистості майбутнього фахівця.

Як показав аналіз досліджуваної проблеми, найбільш міцними є ті знання, уміння й навички, які здобуваються самостійно, а майбутній спеціаліст буде висококваліфікованим тоді, коли проявляючи пізнавальний інтерес і власну ініціативу в навчанні, привчив себе працювати систематично, наполегливо

творчо, самостійно оволодіваючи новими знаннями.

Отже, метою самостійної роботи студентів є:

- розвиток творчих здібностей та активізація розумової діяльності студентів;
- формування потреби безперервного самостійного поповнення знань;
- уміння систематизувати, планувати та контролювати власну діяльність;
- самостійна робота студентів - результат їх морально-вольових зусиль.

Основними функціями самостійної роботи студентів є: навчальна, пізнавальна, самоосвітня, прогностична, коригуюча та виховна.

Складність організації самостійної роботи полягає в розмаїтті тандемності її сутності (рис.1).

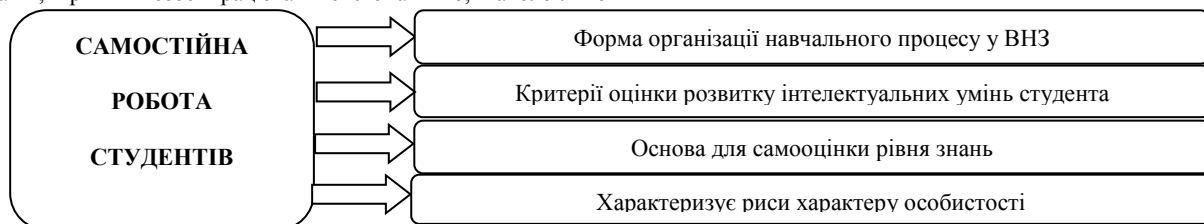

Рис. 1. Сутність самостійної роботи студентів

Від розуміння сутності самостійної роботи залежить ефективність усього навчального процесу у ВНЗ, це в першу чергу, робота викладача, який її планує, контролює та оцінює [9]. Треба відмітити, що основна задача контролю – спонукати студента активно працювати позааудиторно протягом всього семестру.

Методика організації самостійної роботи студентів залежить від структури, характеру й особливостей дисципліни, що вивчається, обсягу годин на її опанування, виду завдань для самостійної роботи студентів, індивідуальних якостей студентів і умов навчальної діяльності.

Будь-який вид самостійної роботи передбачає включення студента у три етапи: підготовчий, основний та етап контролю та самоконтролю. Підготовчий етап передбачає чітке формулювання мети самостійної діяльності педагогом і усвідомлення, розуміння її студентом та планування виконання конкретного навчального завдання. Основний етап складається із сукупності необхідних для виконання завдань дій та способів, передбачає самостійне знаходження інформації, ознайомлення, розуміння, усвідомлення, обробку і запис навчальної інформації та її осмислення. Результативність самостійної роботи залежить не лише від самих способів, прийомів виконання дій, але і від послідовності їх застосування. Останній етап слугує не лише джерелом інформації для викладача, а й дозволяє студентам критично оцінити рівень знань, умінь, навичок, виявити недоліки у підготовці до занять. Самоконтроль здійснюється студентом на основі перевірки виконання інструкцій, тестів[4].

Досвід роботи показує, що для раціонального розподілу часу студентів під час вивчення педагогічних дисципліни велике значення має допомога викладачів. Ця допомога здійснюється у вигляді методичних вказівок, які містять розгорнутий план лекційних, практичних (семінарських) занять. Адже, при

підготовці до практичних чи семінарських занять необхідно, щоб студент був заздалегідь ознайомлений із планом заняття, необхідними видами роботи на ньому, тематику рефератів чи доповідей, які виносяться для обговорення на занятті. Методичні вказівки також містять відкриті запитання та тестові завдання з навчальних дисциплін для перевірки рівня засвоєння студентами навчального матеріалу, перелік питань до підсумкового контролю, список використаних джерел, що рекомендується для підготовки до кожного заняття.

Отже, підготовка майбутніх фахівців повинна бути спрямована на формування здатності до самостійної роботи, вироблення таких якостей, як допитливість, творчий підхід до розв'язання різноманітних проблем, упевненість у собі, у своїх силах, у своїх можливостях і здібностях, прагнення до самовдосконалення, до самоосвіти, до самореалізації.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Підсумовуючи зазначене вище, акцентуємо увагу на те, що самостійна робота студентів є найважливішим компонентом удосконалення навчально-виховного процесу, яка сприяє формуванню професійно важливих практичних умінь і навичок. Вона не лише підвищує якість освітньої діяльності, але й розвиває творчий потенціал студентів, їхнє прагнення до безперервного набуття нових знань, прийняття необхідного рішення і дій, а також визначає пріоритетність інтересів студентів щодо самовдосконалення, самопізнання та самореалізації, вироблення яких в значній мірі забезпечується дотриманням ритмічності в організації навчального процесу. Перспективним напрямом нашого дослідження вважаємо розробку наукових методів планування та організації самостійної роботи студентів із метою формування готовності майбутніх спеціалістів до педагогічної діяльності.

Список використаних джерел

- 1.Алексюк О. Організація самостійної роботи студентів в умовах інтенсифікації навчання : навч. посіб. / Алексюк О.М., Підкасистий П. І. та ін. - К. : ІСДО, 1999. - 335 с.
- 2.Вишнякова С. М. Профессиональное образование: словарь. Ключевые понятия, термины, актуальная лексика / С.М. Вишнякова. – М. : НМЦ СПО, 1999. – 538 с.
- 3.Гончаренко С.У. Український педагогічний словник / С.У. Гончаренко – К.: Либідь, 1997. – 376 с.
- 4.Грибок О.П. Особливості самостійної роботи студентів в умовах кредитно-модульної системи навчання. / О.П. Грибок Адаптація форм організації самостійної роботи студентів до сучасних технологій навчання. - 2010. - №4, с. 204-208.
- 5.Журавська Л. Концептуальні умови управління самостійною роботою студентів у вищих закладах освіти / Л. Журавська // Освіта і управління. – 1999. – № 2. – С.105-115.

6. Кучерявий А. О. Основи самостійної навчальної діяльності : навч. посіб. / А. О. Кучерявий, М. В. Балко. – Донецьк : ДЮІ ЛДУВС ім. Е. О. Дідоренка, 2010. – 200 с.
7. Платонов К. К. Психологія / К. К. Платонов, Г. Г. Голубев – М.: Высш. шк., 1997. – 53 с.
8. Положення «Про організацію навчального процесу у вищих навчальних закладах»: Затверджене Наказом МОН України від 2.06.93 № 161. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=z0173-Іе6>.
9. Сипченко В. І. Організація самостійної роботи: метод. посіб. студ. і магістрантів / В. І. Сипченко, В. І. Капацина, І. Ю. Остополець. – Слов'янськ : Вид. центр СДПУ, 2007. – 93 с.
10. Стефанович Н. Я. Удосконалення організації самостійної роботи студентів / Н. Я. Стефанович // Актуальні проблеми державного управління, педагогіки та психології. – 2009. – №1. – С. 156 – 159.
11. Танько Т. П. Теорія та практика музично-педагогічної підготовки майбутніх вихователів дошкільних закладів у педагогічних університетах : дис. на здобуття наук, ступеня доктора пед. наук: 13.00.04/Т. П. Танько.-Х., 2004.-503 с.

В статье освещается сущность самостоятельной работы студентов как составляющей профессиональной подготовки будущего педагога. Проанализированы взгляды ученых относительно особенностей самостоятельной работы студентов в ВУЗЕ. Выявлены способы ее организации и контроля. Проанализированы формы самостоятельной работы студентов при изучении педагогических дисциплин. Определены пути методического обеспечения указанного процесса.

Ключевые слова: высшая школа, учебный процесс, самостоятельность, самостоятельная работа студентов, профессиональная подготовка, будущие специалисты.

Forming of highly skilled well-informed specialist in modern terms is impossible without bringing in students independent work, that is the basic means of capturing educational material at obligatory lessons. Aim of the article is to consider the concept of independent work of students, to expose the specificity of organization of independent work of students in the process of their professional preparation. In the context of modern paradigm of studies independent work dominates among other types of educational activity of students and allows to consider knowledge as the object of student's own activity. Educational cognitive activity of students in the process of implementation of independent work is characterized by the high level of independence, mobility and activity, as well as by the sense of responsibility, necessary for the future professional in studies and professional activity. As far as an analysis of the investigated problem showed, the strongest are knowledge, abilities and skills that have been acquired independently, and a future specialist will be professional in case of showing cognitive interest in studies, taught to work systematically, creatively, independently, acquiring new knowledge. Methodology of organization of independent work of students depends on a structure, character and features of discipline that is studied, to the volume of hours, different types of tasks for independent work of students, individual internalisms of students and terms of educational activity. Experience shows that for rational distribution of students time during the study of pedagogical disciplines the help of teachers has a large value. This help takes the form of a methodical pointing that contains the weekly unfolded plan of lecture, practical (seminar) employments. In preparation for the practical seminars it is necessary the student to be acquainted with a lessons plan, with the necessary work on it, knowledge about the subject of reports and capability to discuss it. Methodical instructions also contain open-ended questions and tests of academic disciplines to test the mastering of educational material to the list of final control, a list of references recommended to prepare for each lesson. Summarizing mentioned above, the independent work of students is the major component of improvement of educational-educator process, that helps to form professionally important practical abilities and skills.

Key words: higher school, educational process, independence, independent work of students, professional preparation, future professionals.

УДК 378.124:[371.124:811.111]:159.947.5

Герцовська Наталія Олексіївна,
кандидат філологічних наук, доцент,
Тоба Євеліна Андріївна,
студент, Мукачівський державний університет

ПРОФЕСІЙНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ВИКЛАДАЧА ВНЗ ЯК ОСНОВА ФОРМУВАННЯ ПОЗИТИВНИХ МОТИВІВ НАВЧАЛЬНО-ПІЗНАВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

Стаття присвячена дослідженню професійної компетентності викладача вищого навчального закладу. У статті проаналізовано мотиви формування навчальної діяльності студентів. Авторами виявлено складові професійної діяльності викладача, спрямовані на підвищення навчальної мотивації студентів. Визначено форми і методи інтерактивного навчання у системі формування позитивних мотивів навчально-професійної діяльності майбутніх вчителів англійської мови.

Ключові слова: компетентність, мотивація, домінуючий мотив, навчально-пізнавальна діяльність, інтерактивне навчання, психологічний клімат.

Постановка проблеми. Динамічні процеси суспільно-економічного життя в цілому та зміни в системі освіти зокрема виявили суперечливі тенденції в ставленні до професіоналізму фахівців. З одного боку, необхідною стає більш глибока професіоналізація діяльності спеціалістів будь-якого фаху, з іншого, – спостерігається міжгалузєва інтеграція знань, підвищується значимість інтегрованих умінь для здійснення професійної діяльності. Вивчення мотивації як умови формування навчальної діяльності передбачає визначення її якісних характеристик, впливу на навчальну діяльність, можливих перспектив розвитку засобами актуалізації. У науковій практиці визначають такі техніки мотивування як переконання, викликання інтересу, навіювання, делегування, закріплення позитивного враження.

У системі навчальних мотивів студентів присутні як внутрішні мотиви навчальної діяльності, так і мотиви, які є зовнішніми по відношенню до навчальної діяльності. Одним з основних завдань вузівського викладання є підвищення в структурі мотивів студента питомої ваги внутрішньої мотивації,

змістовно близької до навчальної діяльності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз останніх публікацій з теми дослідження свідчить про те, що проблеми мотивації та подальшої готовності до різних видів педагогічної діяльності є об'єктом наукового інтересу багатьох науковців. Зокрема, останнім часом проведено багато досліджень, що розкривають проблеми професійної підготовки майбутніх учителів (К. Дурай-Новакова, І. Зязюн, А. Ліненко, Ю. Пелех, В. Сластьонін, М. Чобітько, В. Шахов), становлення і розвиток готовності студентів до певного виду педагогічної діяльності (І. Біда, О. Демченко, Л. Мороз, М. Назаренко, Г. Троцько), формування готовності, спрямованої на особистісне і професійне удосконалення майбутніх педагогів (Л. Кондрашова, Т. Шестакова), формування готовності до самореалізації (О. Теплова) та ін.

Мета статті – проаналізувати складові системи професійної компетентності викладача ВНЗ.

Результати дослідження. Новий зміст і завдання сучасної системи освіти вимагають особливої уваги до вчителя – ключової